

Suomen
tuomariliitto

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/24963/2022

Tuomariliitto kiittää mahdollisuudesta saada lausua Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistiosta

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuositukset

Viranomaisharkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

Tuomariliitto kannattaa poliisin resurssien kohdentamisen tehostamista. Yhtenä keinona voi Tuomariliiton näkemyksen mukaan olla rikosilmoituksen kirjaamista koskevan harkintavallan laajentaminen. Poliisin tietojärjestelmien tulisi kuitenkin tällaisissa tapauksissa mahdollistaa asian kirjaaminen vähin toimenpitein ja esimerkiksi kevyen fraasimuotoisen rajaamispäätöksen antaminen. Tällaista päätöstä edellyttää myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 7 luvun mukaisen asianomistajan yksin ajaman rikosasian vireille saattaminen. Myös ilmoittajan oikeusturvan vuoksi on oltava mahdollista todentaa jälkikäteen poliisin asiassa tekemä ratkaisu ja hakea siihen oikaisua tai kannella ratkaisusta. Rikosprosessin sujuvoittaminen ei saa johtaa tilanteeseen, jossa laillisuusvalvonnan tekeminen poliisin ratkaisusta on mahdotonta.

Esitutkinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

- Ei lausuttavaa

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

Tuomariliitto kannattaa yhtenäistä priorisointiohjeistusta esitutkinnan etusijajärjestykseen asettamiseen myös poliisissa vastaavasti kuin syyttäjillä jo on. Ehdotus siitä, että tarkoituksenmukaisuussyistä voitaisiin laajoissakin rikoskokonaisuuksissa jättää toimittamatta esitutkintaa lievistä rikosepäilyistä, on selvityksen arvoinen ja kannatettava.

Esitutkinnan muotomääräykset:

- Ei lausuttavaa

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Tuomariliitto toteaa, että myös laajojen rikosasioiden yhteydessä tehtävässä esitutkinnan rajoittamisessa on tarpeen vähintään fraasimuotoisen rajaamispäätöksen antaminen. Tällaista päätöstä edellyttää myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 7 luvun mukaisen

asianomistajan yksin ajaman rikosasian vireille saattaminen.

Esitutinnan keskeyttäminen

Tuomariliitto toteaa, että esitutinnan keskeyttämisen edellytyksiä tulisi arvioida ja täsmentää laajemmin, jotta tuomioistuimiin tulisi hyvin tutkittuja ja tarkoituksenmukaisesti rajattuja asioita.

Esitutinnan rajoittaminen

Tuomariliiton näkemyksen mukaan esitutkintaa ei lähtökohtaisesti tulisi rajoittaa pelkästään ilmoittajan myöhemmän passiivisuuden nojalla. Ehdotus saattaisi asettaa kaikkein heikommassa asemassa olevat rikosten uhrit entistä huonompaan asemaan.

Perusteluvelvollisuudet, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuisissa

- Ei lausuttavaa

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

Tuomariliitto kannattaa kuulusteltavan oikeuksista tiedottamista myös etukäteen asianosaiselle. Uusi toimintatapa nopeuttaisi kuulustelun alussa oikeuksien läpikäymistä ja lisäksi parantaisi oikeusturvaa.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

Tuomariliitto kannattaa tehtävienjaon uudelleen arviointia.

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämissuositukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Tuomariliiton näkemyksen mukaan sakkomenettelyyn tulisi tehdä kokonaistarkastelu. Sakkomenettelyä on ehdottomasti yksinkertaistettava.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan soveltamisalaa olisi mahdollista laajentaa siten, että asianomistajan suostumusta ei tarvittaisi asian käsittelyyn sakkomenettelyssä. Asianomistajan suostumusperusteisuudesta pois siirtyminen edellyttäisi tarkempaa arviota ehdotuksen vaikutuksesta asianomistajan yksityisoikeudellisiin vaatimuksiin ja adheesioperiaatteeseen. Päihdetutkimuskustannusten ratkaiseminen sakkomenettelyssä on myös kannatettava ehdotus.

Tuomariliitto ei kannata sakkomenettelyn soveltamisalan muuta laajentamista, mutta asiaa voidaan jatkoselvittää. Tarkastelussa on otettava huomioon Suomen perustuslain 3 §:n 3 momentissa asetetut rajat. Tuomiovallan käytön laajentamiseen riippumattomien tuomioistuinten ulkopuolelle on suhtauduttava pidättyvästi (PeVL 46/2005 vp). Tuomariliitto katsoo, että ainakaan sakkomenettelyn soveltamisalaa ei voi laajentaa yleisesti kaikkiin rikoksiin, joiden enimmäisrangaistus on 2 vuotta vankeutta. Kuten mietinnössäkkin on todettu, rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten soveltamisalan laajentaminen (uuden asiaryhmän siirto) pirstaloisi rikosoikeudellista kenttää, mikä ei ole toivottava ilmiö.

Tuomariliitto korostaa työryhmän muistiossakin esiintuotua huomiota, että asianosaisen oikeus halutessaan saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi on säilytettävä sakkomenettelyn laajentamisen rinnalla.

Suppea esitutkinta

Tuomariliitto kannattaa suppean esitutinnan tehostamisen tarkempaa selvittämistä.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Tuomariliitto kannattaa syyttäjähasteiden antamisen lisäämistä ja niitä koskevan menettelyn kehittämistä.

Pikaoikeudenkäyntien menettelytapojen kehittämiseen ja käyttöönottamiseen on osoitettava erilliset määrärahat. Vaarana muutoin on, että pikaoikeudenkäyntiä koskevien uusien menettelyjen kehittämisessä siirretään ennestäänkin vajaista resursseista osa näiden pikaisesti ratkaistavien yksinkertaisten asioiden käsittelyyn, jolloin tälläkin hetkellä liian kauan omaa vuoroaan odottavien merkittävämpien rikosasioiden käsittelyaika edelleen pidentyisi.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

Tuomariliitto kannattaa sen selvittämistä, soveltuisiko Ruotsissa käytössä oleva nopeutettu rikosasioiden käsittely myös Suomessa käsiteltäviin yksinkertaisiin asioihin.

Nopeutettu käsittely ei saa estää oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n mukaista tuomioistuimen harkintavaltaa asioiden yhdessä käsittelemisestä, mikä on usein vastaajankin etu.

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämissuositukset

Sovittelumahdollisuuksien tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

Tuomariliitto pitää rikosasioiden sovittelumahdollisuuksien lisäämistä kannatettavana.

Sovitteluun ohjauksen tulisi tapahtua mahdollisimman aikaisessa esitutkinnan vaiheessa. Tuomariliitto pitää työryhmän vaihtoehtoista parhaimpana numeroa kolme. Tällöinkin poliisilla tulisi olla selkeät ohjeet, millaisia rikoksia ohjataan sovitteluun. Tuomariliitto huomauttaa, että asian siirtäminen suoraan soviteltavaksi suostumuksia kysymättä voi aiheuttaa sen, että asioita palautuu takaisin esitutkintaan esimerkiksi asianosaisten kieltäytyttyä sovittelusta. Sen takia Tuomariliitto kannattaa ehdotusta varauksellisesti.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimessa voisi olla varteenotettava vaihtoehto, mutta se vaatisi lisäresursseja koulutukseen ja sovitteluasioiden hoitamiseen. Sovittelua tuomioistuimessa puoltaa myös se, että tällöin sovittelun osapuolet voisivat saada oikeusapua ja lainopilliset avustajat mukaan sovitteluun, mikä parantaa sovitteluiden laatua.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämissuositukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

Tuomariliiton näkemyksen mukaan syyteneuvottelun soveltamisalan laajentaminen (enimmäisrangaistus 10 vuoteen saakka) on sinänsä tarkoituksenmukaista, mutta erityisen tärkeää olisi määritellä tarkkarajaisesti rikokset, joihin se soveltuu. Esimerkiksi törkeiden huumausainerikosten osalta järkevää olisi, jos jo esitutkinnassa saataisiin lisäkannustinta epäillyille osallistua menettelyyn, mikä vähentäisi rikosprosessin kustannuksia kaikilla sektoreilla. Sen sijaan esimerkiksi seksuaali-, ihmiskauppa- sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten osalta on vaikeampi nähdä, että järjestelmän laajentaminen olisi tarkoituksenmukaista.

Kahdelle erilliselle menettelylle (tuomioesitykseen päättyvä syyteneuvottelumenettely ja normaaliin haastehakemukseen päättyvä tunnustamismenettely) ei ole tarvetta ja menettely tulisi yhdenmukaistaa. Syyteneuvotteluun tulisi ohjautua enemmän asioita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esitutkintaa. Asiaan voidaan vaikuttaa koulutuksella, viranomaisten ohjeistuksella ja tietoisuuden lisäämisellä. Tästä näkökulmasta viranomaisten ohjeistusta ja sen mahdollista täsmentämistä tulisi arvioida.

Tuomariliitto kannattaa työryhmän näkemystä siitä, että seuraamuksesta ja muistakin rikosasiaan liittyvistä vaatimuksista voitaisiin syyteneuvottelussa neuvotella mahdollisimman laajasti. Neuvoteltavia seikkoja olisivat seuraamuksen ohella ainakin liiketoimintakielto, yhteisösakko ja rikoshyötyä koskevat vaatimukset.

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämisehdotukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

Tuomariliitto toteaa, että hallinnollisia seuraamuksia koskevaa nykyistä sääntelyä tulisi soveltaa tehokkaammin. Hallinnollisten seuraamusten laajentaminen uusiin asiaryhmiin vaatii tarkkaa selvittämistä ja arviointia.

Kuten mietinnössäkkin on todettu, rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten soveltamisalan laajentaminen (uuden asiaryhmän siirto) pirstaloisi rikosoikeudellista kenttää, mikä ei ole toivottava ilmiö. Toisaalta uudistus voisi vähentää rikosprosesseja, minkä vuoksi kartoituksen tekeminen on perusteltua.

Työryhmä ei ole tarkemmin pohtinut kriteerejä, joilla rajanveto tehtäisiin, joten tästä ei ole tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista lausua tarkemmin.

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämisehdotukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsitteilyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Tuomariliitto kannattaa automatisoidun muistutusjärjestelmän käyttöön ottamista. Tuomariliitto toteaa, että käräjäoikeuksissa poissa istunnoista eivät ole ainoastaan vaikeasti tavoitettavat vastaajat, vaan usein myös joku muu asianosainen tai käsittelyn unohtanut todistaja. Ongelma korostuu pääkaupunkiseudulla, jossa asianosaisia kutsutaan usein yli puolen vuoden päästä tapahtuviin oikeudenkäynteihin.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosääntely – puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Tuomariliitto kannattaa puhelin- ja sähköisten tiedoksiantotapojen arvioimista erikseen ja asian selvittämistä.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Tuomariliitto kannattaa noudon kiinnioloajan pidentämistä 7 vuorokauteen. Lisäaika mahdollistaa asioiden tehokkaamman käsittelyn, kun muut asianosaiset on helpompi saada samaan oikeudenkäyntiin eikä asiaa tarvitse enää lykätä.

Tuomariliitto yhtyy muistiossa esitettyyn siitä, että lykkäystä ja noutoa koskevan sääntelyn tehokkaampi soveltaminen edistäisi pääkäsitteilyiden toteutumista suunnitellusti. Tämä edellyttää koko rikosprosessiketjun kattavaa yhteistyötä sekä parempaa resursointia koulutukseen.

Esimerkiksi ennakkonoutojen ja ns. samalle päivälle tehtävien noutojen käyttö edellyttää riittävää resursointia niin poliisien, syyttäjien kuin tuomioistuintenkin osalta. Pidemmällä aikavälillä näiden menetelmien käyttö kuitenkin vähentää peruuntuneiden käsittelyiden aiheuttamia ylimääräisiä kustannuksia ja ajanhukkaa kaikilla sektoreilla.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Tuomariliitto huomauttaa, että voimassa olevien vastaajan läsnäoloon liittyvien säännösten tulkinnat vaihtelevat alueellisesti ja jopa virastojen sisällä suuresti. Säännösten tehokkaampi soveltaminen edellyttäisi parempaa resursointia koulutukseen sekä esimerkiksi hovioikeuspiirien sisällä tapahtuvaa yhtenäistä ohjeistusta. Voimassa olevat säännökset mahdollistavat jo nyt asiamiehen käyttämisen henkilökohtaisen läsnäolon sijaista ylitörkeitä rikosasioita lukuun ottamatta. Tämän säännöksen soveltaminen on useissa kärjäoikeuksissa jäänyt vähäiselle käytölle ja toimiakseen edellyttäisi, että vastaajalla on jo esitutkinnassa ollut avustaja tai puolustaja.

Tilanteissa, joissa vastaaja ei omasta puolestaan halua asiaa oikeudessa selvittää (ei halua tulla kuulluksi), asiamies-uhkaista menettelyä tulisi käyttää nykyistä laajemmin. Tuomariliiton näkemyksen mukaan myös poissaolokäsittelyjen soveltamisalan laajentamista olisi kärjäoikeustasolla selvitettävä.

Tuomariliitto huomauttaa edelleen, että poissaolokäsittelyjä koskevaa sääntelyä tulee tarkastella kärjäoikeustason lisäksi myös hovioikeusprosessin sujumuuden näkökulmasta. Suurimpana ongelmana hovioikeustasolla on havaittu olevan tilanne, jossa pääkäsittelystä kutsuttuna pois jääneen valittajana olevan vastaajan asiamies ei katso voivansa luopua tavoittamattomissa olevan päämiehensä kuulemisesta todistelutarkoituksessa, ja pääkäsittely peruutetaan.

Työryhmän esitys sen harkitsemisesta, olisiko mahdollista säätää nykyistä väljemmin niistä edellytyksistä, joilla valitus valittajan pois ollessa voidaan jättää sillensä tai ratkaista valittajan poissaolosta huolimatta, ei sillensä jättämistä koskevan mahdollisuuden osalta liene toimiva keino puuttua nyt kuvattuun ongelmaan, sillä Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvat velvoitteet ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö eivät mahdollistane nykyistä oikeustilaa edeltänyttä sääntelymallia, jossa asia voitaisiin jättää sillensä myös, kun valittajaa edustaa asiamies. Sen sijaan sääntelyä koskien asian ratkaisemista valittajana olevan vastaajan poissaolosta huolimatta silloin, kun tätä edustaa asiamies, on aiheellista täsmentää ottaen huomioon se, että rikosasian vastaajalla ei ylipäättään ole velvollisuutta antaa kertomusta tai vastata kysymyksiin, ja että vastaajalla on oikeus puolustautua nimenomaan myös vain asiamiehen välityksellä. Tältä osin Tuomariliitto viittaa myös Helsingin hovioikeuden lausunnossa esitettyyn siitä, että valittajana olevan vastaajan asemaa muutoksenhakuvaiheessa ei voida kaikilta osin tarkastella samalla tavoin kuin vastaajan asemaa alioikeudessa, ja valittajalla joka tapauksessa on tietty vastuu omasta valituksestaan.

Poissaolokäsittelyä hovioikeudessa koskeva sääntely olisikin uudistettava nykyistä täsmällisemmäksi siitä lähtökohdasta, että kutsuttuna pääkäsittelystä pois jäänyt ja sijastaan asiamiestä käyttävä valittajana oleva vastaaja on toiminnallaan osoittanut luopuvansa kuulemisestaan, ja valitus tällöin voidaan käsitellä ja ratkaista ilman valittajan henkilökohtaista läsnäoloa.

Nykyinen sääntely on johtanut siihen, että valittajan pois jäämistä on oikeuskäytännössä jouduttu arvioimaan erikseen siltä kannalta, onko sen osoittama luopuminen oikeudesta tulla kuulluksi riittävän yksiselitteinen. Tulkinnanvaraisuus on käytännössä johtanut nykyiseen tilanteeseen, jossa pääkäsittelyjä joudutaan asiamiehen edustaman valittajan poissaolon vuoksi peruuttamaan, ja prosessien kokonaiskestot ovat yksin peruutusten vuoksi venyneet pahimmillaan monivuotisiksi. Tämä tulkinnanvaraisuus on poistettava, ja valittajan pois jäämisen on lähtökohtaisesti katsottava sellaisenaan osoittavan, että hän on luopunut henkilökohtaisesta kuulemisestaan. Sääntelyn täsmentäminen tältä osin ei toisaalta estä sitä, että

yksittäistapauksessa pääkäsittely voitaisiin edelleen myös peruuttaa valittajan poissaolon vuoksi, jos käsillä on sellaisia seikkoja, joiden perusteella voidaan perustellusti arvioida, ettei valittaja ole luopunut oikeudestaan tulla kuulluksi.

Valittajan oikeusturvan kannalta voidaan tähän liittyen selvittää mahdollisuus soveltuvin osin laajentaa oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 22 §:n mukainen laillisesta esteestä jälkikäteen ilmoittaminen ja asian saattaminen uudelleen käsiteltäväksi myös tilanteita, joissa pääkäsittely on toimitettu valittajan poissaolosta huolimatta.

Kirjallisen menettely käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Tuomariliitto kannattaa ehdotuksia siitä, että kirjallisessa menettelyssä voitaisiin käsitellä sellaisia rikoksia, joista ankarin säädetty rangaistus on 4 vuotta vankeutta ja menettelyssä voitaisiin tuomita enintään 1 vuosi vankeutta. Muutoksen perusteella mitään yksittäistä rikosnimikettä tai -lajia ei tule myöskään rajata menettelyn ulkopuolelle.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuihin

Tuomariliitto huomauttaa, että perusteluvollisuuden keventäminen on ongelmallinen jälkikäteisen laillisuusvalvonnan näkökulmasta. Tuomariliitto ei kuitenkaan vastusta asian selvittämistä.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan valtakunnalliset fraasit voivat joissakin tapauksissa nopeuttaa asian ratkaisemista, vaikka niiden soveltuvuus on varsin rajallista. Mallien luomista työvälineeksi ja esimerkiksi kuitenkin kannatetaan. Tuomariliitto huomauttaa, että tällaisia fraasitoimintoja ei kuitenkaan ole suunnitteilla tulevaan rikosasioiden AIPA-järjestelmään.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämissuositukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Tuomariliitto katsoo, että mahdollista preklusiota rikosasioissa tulee arvioida yhdessä muiden rikosprosessin tehostamistoimien kanssa. Preklusiolla ei yksin ole saavutettavissa merkittävää nopeutusta rikosprosessissa, vaikka se voi johtaa jäsennellympään asian käsittelyyn, joka on tavoiteltavaa. Tuomariliitto kannattaa keinon selvittämistä yhdessä muiden rikosprosessin tehostamistoimien kanssa.

Todistelun ilmoittaminen sanktion uhalla

Tuomariliiton käsityksen mukaan todistelun ilmoittaminen sanktion uhalla ei yksittäisenä keinona ole merkityksellinen ja se rinnastuu vahvasti preklusioon. Keinon tulisi olla preklusion ohella tai sijasta harkittava toimi.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

Tuomariliitto toteaa, että asian jäsennellyn käsittelyn edistämiseksi tulisi olla pääsääntö, että vastaajalle voitaisiin asettaa velvollisuus ilmoittaa vastauksensa ja todistelu valmistelua edistävällä tarkkuudella eli siten, että asiassa voidaan tehokkaasti asianosaisten kesken ja tuomioistuimen toimesta määrittää riitaiset ja riidattomat seikat.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Tuomariliitto pitää oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden uudelleen tarkastelua selvittämiskelpoisena keinona asioiden tiiviimmän käsittelyn saavuttamiseksi. On kuitenkin huomattava, että kulusääntelyllä ei voi merkittävästi vaikuttaa rikosprosessin keston.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakkollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisten kuuleminen

Tuomariliitto katsoo, että pääkäsittelyn ulkopuolella ennakkollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisten kuulemistä tulisi selvittää ja seurata Ruotsista saatuja kokemuksia.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuositukset

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Tuomariliitto pitää yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentamista perusteltuna sekä tarkoituksenmukaisuuden että rikosprosessin sujuvoittamisen näkökulmasta. Ratkaisu siitä, tarvitaanko asiassa yhtä tuomaria laajempaa kokoonpanoa, tulisi kuitenkin tehdä pikemmin tapauskohtaisesti asian tosiasiallisen vaikeuden ja laadun eikä niinkään rangaistusasteikon perusteella. Kokoonpanosäännösten laajentamista arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös ehdotuksessa mainitut periaatteelliset näkökulmat. Tuomariliitto korostaa erityisesti asianosaisten oikeusturvaa. On tärkeää varmistaa, että kaikissa rikosasioissa voidaan käyttää asianmukaisia kokoonpanoja, jotka tarjoavat riittävän asiantuntemuksen ja mahdollisuuden asian perusteelliseen käsittelyyn. Tämän vuoksi kokoonpanon vahvistamista ei saa jättää tuomioistuimen työ- tai resurssitilanteen varaan. Lakivaliokunta on toistuvasti korostanut, että lainkäytön painopisteen tulee olla käräjäoikeuksissa, ja edellyttänyt käräjäoikeuksien käyttävän nykyistä useammin vahvennettuja tai kolmen tuomarin kokoonpanoja (esim. LaVM 24/2014 vp). Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen ei saa johtaa siihen, että vaativien ja monimutkaisten rikosasioiden käsittelyyn ei varata tuomioistuimille riittäviä resursseja.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Tuomariliitto on jo aikaisemmissa lausunnoissa katsonut, että ensisijaisesti lautamiesjärjestelmästä on luovuttava ja toissijaisesti poliittista valintamenettelyä on muutettava.

9. Kehittämissuositukset korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

Tuomariliitto suhtautuu myönteisesti ennakkopäätöskysymysmenettelyn selvittämiseen samoin kuin ns. hyppyvalituslupamenettelyyn.

Ennakkopäätöskysymysmenettely mahdollistaisi nopeamman ja yhtenäisemmän oikeuskäytännön muodostumisen kyseisessä kysymyksessä ja säästäisi aikaa ja resursseja sekä asianosaisten oikeudenkäyntikuluja.

Ns. hyppyvalitusmenettely

Tuomariliitto toteaa, että hyppyvalituslupamenettelyä on käytetty Ruotsin korkeimmassa oikeudessa vuodesta 2016 lähtien, ja se on osoittautunut prosessiekonomisesti hyödylliseksi. Vaikka menettely ei todennäköisesti tulisi kovin usein käytettyä, se tarjoaisi etuja asianosaisille, mukaan lukien syyttäjälle, ja olisi linjassa korkeimman oikeuden tehtävän kanssa ennakkoratkaisujen antajana. Menettely olisi myös taloudellisesti edullinen sekä asianosaisille että tuomioistuinlaitokselle.

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuositukset

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

- Ei lausuttavaa

Sähköinen asiointi esitutkinassa

- Ei lausuttavaa

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Tuomariliitto kannattaa työryhmän ehdotusta äänitallenteiden ja videotallenteiden käytön lisäämisestä. Esitutkintakertomukset tulisi edelleen litteroida sanatarkasti kirjalliseen muotoon asioissa, joissa kertomus otetaan tuomioistuimessa vastaan asianosaisen kuulemisen sijasta (alle 15-vuotiaat asianomistajat ja tietyt alle 18-vuotiaat seksuaalirikosten asianomistajat). Tuomariliitto kannattaa myös työryhmän ehdotusta siitä, että tulisi erikseen arvioida sitä, tuleeko esitutkintalaissa erikseen säätää pelkän äänitallenteen laatisemisesta. Pienemmissä asioissa videotallenne ei ole tarpeen, vaan mahdolliset väitteet kuulustelun epäasiallisuudesta tai kertomuksen kirjaamisesta väärin pöytäkirjaan olisi tarkistettavissa myös äänitallenteelta.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

Tuomariliitto kannattaa työryhmän näkemystä siitä, että rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmäkehitystä tarkastellaan riittävän laajana kokonaisuutena yksittäisiä toimintoja koskevan järjestelmähankekehityksen sijasta.

Tuomariliitto vastustaa ehdotusta, että järjestelmät tuottaisivat automaattisesti päätöksiin ja niiden perusteluihin valmiin pohjan ehdotusteksteineen. Suunnitteillakin olevien järjestelmien ominaisuudet huomioon ottaen ehdotusta ei voida pitää realistisena. Järjestelmän tuottama pohja olisi suoraan käyttökelpoinen ainoastaan otsikoiden osalta. Ehdotustekstien sijasta olisi tärkeää, että järjestelmissä olisi käyttäjän valittavana valmiita fraaseja ja vaihtoehtoja, joita olisi mahdollista luoda ja muokata lisää kunkin käyttäjän toimesta.

Järjestelmiin tulee myös ehdottomasti saada apuvälineet luonteeltaan teknisiin ja laskennallisiin tarkastuksiin, jotka nykyiseen tapaan manuaalisesti suoritettuina ovat alttiita virheille ja vievät resursseja muusta toiminnasta. Tämä koskee esimerkiksi rikosten vanhentumisaikoja. On ongelmallista, että suunnitellut järjestelmät eivät sisällä tällaisia ominaisuuksia, vaikka kyse on lähinnä mekaanisista toimenpiteistä, jotka lähtökohtaisesti on helppo toteuttaa tietoteknisin apuvälinein. Tällaisia työtä helpottavia toiminnallisuuksia, jotka osaltaan ennaltaehkäisisivät lainkäyttötoiminnassa tapahtuvia inhimillisiä virheitä ja tehostaisivat työskentelyä, tulee mahdollisimman pian lisätä jo tulevaan AIPA-järjestelmään.

Oikeudellista ratkaisutoimintaa ei sen sijaan voi automatisoida, vaan kysymys on aina tapauskohtaisesta harkinnasta kunkin asian yksityiskohtien ja niistä esitetyn näytön ja vallinneiden olosuhteiden arviointia ja niiden soveltamista oikeudelliseen viitekehykseen.

Digitalisaation osalta hyvin tärkeää on muutoinkin huolehtia siitä, että tuomioistuimelle annetut työvälineet tosiasiaissa tukevat ja tehostavat työtä. Tavoitteen saavuttamiseksi on oltava valmis pitkäjänteiseen kehittämiseen eikä siihen tarvittavia resursseja saa ottaa tuomioistuimien perusrahoituksesta. Näiltä osin Tuomariliitto viittaa myös oikeuskanslerinviraston asiassa antamassa lausunnossa esitettyyn.

Lopuksi Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että merkittävin puute uusien tietojärjestelmien kehittämisessä on se, että tavoitetasoksi on alkuperäisestä tavoitteesta poiketen hyväksytty nykyisiä vanhentuneitakin järjestelmiä heikompi toiminnallisuus ja tavoitetaso "Minimum Viable Product" (MVP). Uusista tietojärjestelmistä puuttuu työn tekemisen kannalta keskeisiä ominaisuuksia, kuten seuranta ja tietyt raportointiominaisuudet. Tuomariliiton mielestä keskeisesti oikeusturvaan vaikuttavia työvälineitä ei pidä ottaa käyttöön keskeneräisinä ilman työtä tehostavia toiminnallisuuksia.

11. Ehdotusten vaikutukset

Tuomariliitto kiinnittää huomiota, että jatkovalmistelussa ehdotusten vaikutusten arviointia ei pidä tehdä pistemäisesti. Tehtävien siirtäminen viranomaiselta toiselle edellyttää vastaavasti lisäresursseja vastaanottavassa viranomaisessa, koska kaikki oikeudenhoidon toimijat ovat aliresusoituja.

Tuomariliitto huomauttaa lisäksi, että aina kun jokin asiaryhmä nostetaan kiireelliseksi, käytössä olevat resurssit jaetaan sen mukaan, että nämä asiat ehditään käsitellä lain edellyttämällä tavalla. Jos tuomioistuimiin ei samassa yhteydessä osoiteta asianmukaisia lisämäärärahoja muun ohessa säännönmukaisesti puutteellisten vaikutusarvioiden vuoksi, muiden asioiden käsittelyajat pitenevät entisestään.

Rikosprosessin sujuvuuteen ja korkeaan laatuun on vaikutusta myös sillä, että tuomarit tekevät nykyisin tehtäviä, joista aikaisemmin huolehtivat sihteerit, haastemiehet ja esittelijät. Avustavan henkilökunnan määrällä ja osaamisella on keskeinen merkitys. Hovioikeuksissa esittelijöiden määrän vähentäminen on puolestaan vaikeuttanut uusien tuomareiden rekrytointia.

12. Muut huomiot

Tuomaliitto pitää tärkeänä, että pääkäsittelyiden peruuntumisten ja lykkäntymisten syitä ja määriä selvitetään tarkemmin, koska ne kuormittavat merkittävästi tuomioistuinlaitosta ja syyttäjälaitosta ja niistä aiheutuu huomattavaa haittaa asianosaisille. Pääkäsittelyiden peruuntumisia ja lykkäntymisiä aiheutuu myös syistä, joihin on mahdollista puuttua muun muassa menettelytapoja muuttamalla ja käyttämällä tehokkaammin jo olemassa olevia keinoja sekä kouluttamalla.

Tuomariliitto toteaa, että rikosprosessin sujuvuutta laajassa mielessä tarkasteltaessa on otettava huomioon myös hovioikeuksien jatkokäsittelylupajärjestelmä. Sen osalta on syytä selvittää mahdollisuuksia laajentaa sen soveltamisalaa edelleen nykyisestä.

Lisäksi Tuomariliitto ehdottaa esitutkintaa koskevaa sääntelyä muutettavan siten, että jatkossa syyttäjä johtaisi esitutkintaa. Lisäksi Tuomariliitto huomauttaa, että esitutkinnan päättymisestä tulee aina tehdä kirjallinen päätös, jossa on muutoksenhakuohjaus. Samoin osapuolille tulisi jatkossakin toimittaa ilmoitukset rikosilmoituksen vireille tulosta (tarpeellisuus liittyy myös sovitteluun).

Rikosprosessin sujuvoittamiseksi tulisi lisäksi tarkastella eräiden usein laajaa tutkintaa vaativien rikosnimikkeiden enimmäisrangaistuksia tai vähintäänkin vanhentumisaikoja. Rikosprosessin sujuvuuden kannalta esimerkiksi työturvallisuusrikosten enimmäisrangaistus ja sitä seuraava lyhyt vanhentumisaika aiheuttaa toistuvasti ongelmia tuomioistuimissa ja koko rikosprosessiketjussa.

Samoin Tuomariliitto yhtyy oikeuskanslerinviraston lausunnossa esittämään tarpeeseen turvata oikeudenhoidon resurssien riittävyys rikosprosessin sujuvoittamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

Työryhmän ehdottamat lainsäädäntömuutokset edellyttävät jatkovalmistelussa suurelta osin perusteellista ja tarkempaa arviointia.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton hallituksessa ja oikeuspoliittisessa valiokunnassa. Lausunnon kirjoittamiseen ovat osallistuneet kärjätuomarit Tuuli Vänskä, Johanna Helminen ja

Petteri Plosila sekä määräaikainen hovioikeudenneuvos Juhani Laine ja hovioikeuden esittelijä Jose Saranpää.

Helsingissä 18.9.2023

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry

Anna Pitkänen
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnan yhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.